

Műhelyünk tája

Kettős ünnep

Január 8. Petőfi Irodalmi Múzeum kettős terme – jubileumi ünnepség: 15 éves a Napút, 10 esztendő a Napkút.

Mindenkinek köszönjük, akik jelenlétükkel megtisztelték évfordulóinkat. Az est tervezett műsorából több elem (időhiány miatt) kimaradt: pótlásul folyóiratunk három rovatának korábbi számokból vett idézeteivel adunk ízelítőt.

Évgyűrűk

Lehet, hogy sokaknak furcsán hangzik, ha egy avantgárd művész hagyományról beszél, de számomra továbbadandó élő valóság. A kurucos hagyomány erősen élt családjamban. Apám, nagyapám büszkén emlegette a Rákóczi mellett harcoló nagy erejű Csáji-ősöket s azt, hogy az utolsó Rákóczit, Rákóczi Andrást, a zsoldártördítőt egyik ősi temette el – Csáji Márton szuperintendens – oly igaztűzű beszéddel, hogy a Habsburgok bebörtönözték, s később csak a rendek nyomására engedték szabadon. Sírköve ott volt évszázadokon át a miskolci avasi templomban, de a restaurálás után eltűnt. Ennek a Csáji Mártonnak volt a leszármazottja az a Csáji Zsuzsanna, akire Weöres Sándor hívta fel a figyelmemet, mivel a Psyché történeti modelljének keresztanyja volt. ...Nagyapám meczenzéfi mánta volt, jól kereső ügyvéd, akinek ősei vashámorokat működtettek. Keresztapám, amikor megmutatta, melyek voltak azok a hámorok, amelyeket a család birtokolt, megjegyezte, hogy ezek a cipszer és mánta őseink a szabadságharc idején több ágyút öntöttek a szabadságharc számára, mint Gábor Áron, de hát nekik ez szakmájuk volt, s nem hősi zsenialitás. Ezek a cipszerek és mánták voltak azok, akik a bécsi döntés után – mivel nem csatolták őket mint németajkúakat Magyarországhoz – kimentek tüntetni, de a visszacsatolás, mint tudjuk, nem történt meg. A Magyar Királyságban évszázadokig gazdagodhattak, őrizhették hagyományait, de 1945 után nagy részüket elűldözték, kitelepítették a benesi demokrácia dicsőségére. A családnak ez az ága részben katolikus volt. A családban természetes volt a nemzetiségi és vallási türelem, ami az ökumenikus szellem kialakulása irányában hatott. Schürger nagyapa felesége Goóts Erzsébet volt, gazdag középnemesi családból, komoly birtokkal – ők is kemény kálvinisták, köztük egy prédikátor hajdan a gályarabságot is vállalta hitéért. A debreceni Nagytemplom mögötti, a gályarabok emlékére emelt oszlopon is szerepel a neve. Nagyanyám, aki kilencvenkét évet élt már meg – s ezzel a családban messze nem volt egyedül –, büszkén mesélte, hogyan vagyunk rokonai anyai ágon Bartók Bélának – de nem akarok tovább mazsolázni a részletekben. *(Csáji Attila)*

Tizennegyedmagunkban

Kettős kötődés? Az ember éli az életét, s nem feltétlenül gondolkodik el annak minden mozzanatán. Főleg ha az a mozzanat objektíve adott, ha az ember nem maga döntött mellette, s nem is próbált meg tenni ellene. Ha egész egyszerűen beleszületett, mint magába az életbe.

Szülővárosomban, Mohácson, évszázadok óta együtt élnek magyarok, szerbek, sokácok. Száz évvel a mohácsi csata után, 1626-ban, egy török utazó azt írja, hogy Mohács lakossága „muzulmánokból, református magyarokból, görögkeleti szerbekből, s kisebb számban katolikus sokácokból áll”. Ez a korai sokszínűség később tovább bővült: a török utazó még csak református magyarokról beszél, mára azonban a római katolikus vallású magyarok számárányukat tekintve jócskán túlszárnyalták őket, s a XVIII. század során a sokácok száma is megszorodott, olyannyira, hogy a századforduló táján ők alkották a lakosság többségét. Római katolikus vallása révén ez a népcsoport ma a horvát nemzethez sorolattik.

Belgrádban magyar szemüvegen keresztül látom a világot, Budapesten pedig szerb szemüvegen. S mivel sem az egyik, sem a másik helyen nem tudtam meggyőzni beszélgetőpartnereimet, hogy ez nem így van, Dante szavaival próbáltam vigasztalni magam: „A ghibellinek azt mondják, hogy guelf vagyok, a guelfek hogy ghibellin, tehát valószínűleg igazam van”.

Gyenge vigasz. Lehet, hogy értelmesebb, s főleg hasznosabb lenne eldönteni, hogy a ghibellinekhez vagy a guelfekhez csatlakozzon-e az ember. Csakhogy minden ilyen döntés ámulás lenne. Ámulás azzal a világgal szemben, amelyben felnőttem, nevelkedtem, amelyik meghatározta az életemet, amelyik végül is maga az életem. Vagyis ámulás lenne önmagammal szemben. Márpedig az ember önmagát mégsem árulhatja el. (*Predrag Stepanović*)

Fénykör

a) Van-e belső szabálya, amelyet műfordítói gyakorlatában követ: saját használatú öt-, hétparancsolat?

b) Születhet-e szellemes személyes megfogalmazása – akár most, kérésünkre – a műfordítás mibenlétének?

a) Több is van. A legfontosabbak:

Tisztelem az eredeti (prózai) mű tagolását. Nem szabadhatjuk darabokra Proust, Cortázar vagy Claude Simon olykor többoldalas mondatait. Azok is a szerző és a mű stílusának és szemléletének szerves részei.

Tisztelem a nyelvünk Fogarasi János fölsimerte és az indoeurópaiaktól teljességgel eltérő értelmi-hangsúlyozó törvényét: mindig az állítmány előtt álljon a mondatunk értelmi nyomatéka. Ha maga az állítmány a nyomatékos mondatrész, semmi se álljon előtte.

Tisztelem a mondat értelmi vázát. Még a leghosszabb bővített mondatban is. Arra a vázra, mint karácsonyfára aggam föl a „díszeket”, a járulékos bővítményeket, hogy a legszövevényesebb stílári bonyodalmak is áttekinthetők maradjanak (ha ugyan nem épp a zavarosság a szerző alkalmi célja, mert úgy kívánja meg a jellemrajz).

Tisztelem a szöveghangulatot és a megjelenítéséhez szükséges szóleleményt mint alapkövetelményt, valamint a találó fordítói megoldásokat, kerülöm az afféle lábjegyzetes fegyverletételt, hogy „Lefordíthatatlan szójáték...”.

Tisztelem a mondatépítésetet. Hogy lehetőleg mindig olyan szó következék a mondatban, amely az előbbi szó (vagy gondolat) fölvetette (képzeletbeli)

kérdésre válaszol. Így elégülhet ki az ember természetes logikaigénye, és így részesülhet az – érzékeny – olvasó stílárís „orgazmus”-sorozatban.

Tisztelem a mondat ívét. Nem bonthatók szét benne bizonyos (például a birtokos vagy az is-es) szerkezetek, mondjuk, így: „Petőfi – már a Toldi óta – barátsága mindvégig melengette Arany szívét”.

Tisztelem a nyelvünk hangzását, dallamát. Sosem tévesztem szem elől benne az e hangnak hangzóilleszkedés is fokozta, közismert túltengését. Ahol csak tehetem (különösen a színpad vagy fölolvadás kedvéért), szívesen élek színező lehetőségekkel, szópárhuzamokkal: fel helyett föl, csend helyett csönd stb.

b) Mindig úgy éreztem – Kosztolányi nyomán –, hogy ha művészet az írás, a műfordítás meg gúzsba kötött táncművészet. *(Benyhe János)*

A főszerkesztő virággal kedveskedik neve napján a nyolc éves Csáji Gyöngyvér Dorottyának. Prózája, melyből részletet olvasott fel – a Káva Téka-melléklet mostani, 81. száma. (Fotók: Kállay Kotász Zoltán)